

Rouw en veerkracht: Het belang voor palliatieve zorg

An Hooghe

Klinisch Psychologe
Relatie- en Gezinstherapeute
Context, UZ Leuven

An.Hooghe@uzleuven.be

An.hooghe@verbindinginverlies.be

Rouw en veerkracht: het belang voor palliatieve zorg

1. Veerkracht in rouwliteratuur
2. Veerkracht bij rouwenden
3. Bevorderen van veerkracht

Veerkracht in rouwliteratuur

- **Veerkracht:** een relatief recent concept in rouwliteratuur, rouwonderzoek en therapeutisch denken
- Voor 2000: pathologische rouw ?
 - Niet loskomen van overledene / niet verder kunnen
 - ‘Ontkende rouw’ – ‘Uitgestelde rouw’ ?
(Bowlby, 1980, Worden, 1991, Prigerson, 2009,...)
- Vanaf 2000: Veerkracht ?

Zou het ‘ontbreken’ van rouwsymptomatologie een teken van veerkracht kunnen zijn ?

(Bonanno, 2002, 2004, Bonanno, Wortman & Nesse, 2004, ...)

Veerkracht in rouwliteratuur

- **Veerkracht:** wetenschappelijk onderzoek
 - Een grote meerderheid van de rouwenden blijken veerkrachtig te kunnen omgaan met het verlies (ook 4jaar na verlies)
(Bonanno, Wortman & Nesse, 2004, Neimeyer & Currier, 2009 ...)
 - Geen nood aan gespecialiseerde rouwzorg voor veerkrachtigen... integendeel !

(Currier, Holland, & Neimeyer, 2007; Neimeyer & Currier, 2009)

Veerkracht in rouwliteratuur

- **Veerkracht:** wetenschappelijk onderzoek

Elementen die bijdragen aan veerkracht:

- Positief zelfbeeld (Bonanno et al., 2002)
- Positieve emoties en humor (Bonanno, 2004)
- Ervaring van continuïteit in identiteit (Bonanno, Papa, & O'Neill, 2002)
- Vermijdende copingsstrategieën (Coifman, Bonanno, Ray, & Gross, 2007)
- Flexibiliteit in emotionele expressie (Mancini & Bonanno, 2006)

- Sociaal en relationeel netwerk (Mancini & Bonanno, 2006)
- Familie / gezinskenmerken: verbondenheid, communicatie, conflictoplossend vermogen (Sandler & Ayers et al, 2003, 2004, 2006, 2008; Traylor & Hayslip, 2003; Kissane & Bloch, 2003, 2006, ...)

Veerkracht in rouwliteratuur

- **Veerkracht:** Enkele bedenkingen
 - ‘Veerkracht’ als tegenhanger van ‘gecompliceerde rouw’ of als de afwezigheid van rouwsymptomen?
(Meting: Individuele vragenlijsten rouwsymptomen)
 - Bestaat er dan iets als ‘individuele veerkracht’ en ‘relationele veerkracht’ ?
(Meting van vb. huwelijkstevredenheid, gezinssamenhang, communicatie, ...)
 - Veerkracht als een statisch kenmerk van individuen of koppels/gezinnen, of eerder een dynamisch concept?

Veerkracht in rouwliteratuur

- **Veerkracht:** Enkele bedenkingen
 - Wie bepaalt wat 'veerkrachtig zijn' is?
 - De onderzoekers?
 - De professionelen?
 - De samenleving?
 - De rouwenden zelf?
 - Wat is veerkracht binnen een uniek koppel/ gezin?
 - Wat is veerkracht binnen een unieke cultuur ?

Rouw en veerkracht: het belang voor palliatieve zorg

1. Veerkracht in rouwliteratuur
2. Veerkracht bij rouwenden
3. Bevorderen van veerkracht

Veerkracht bij rouwenden

Verwondering

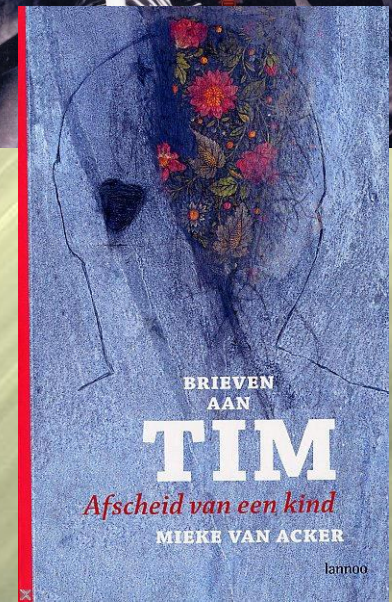
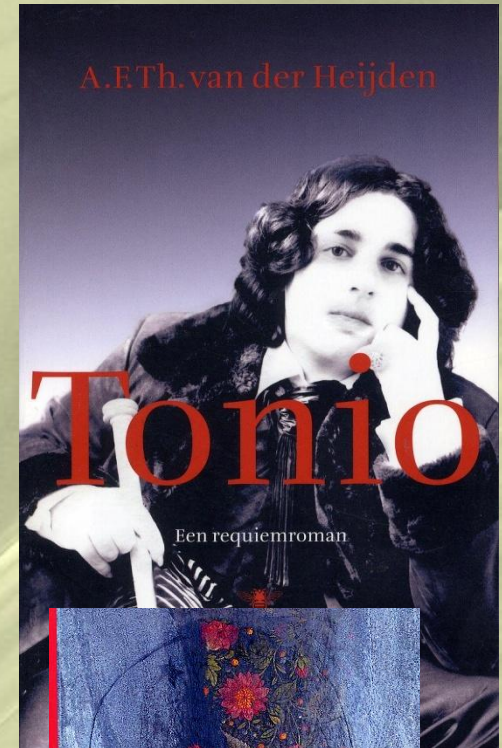
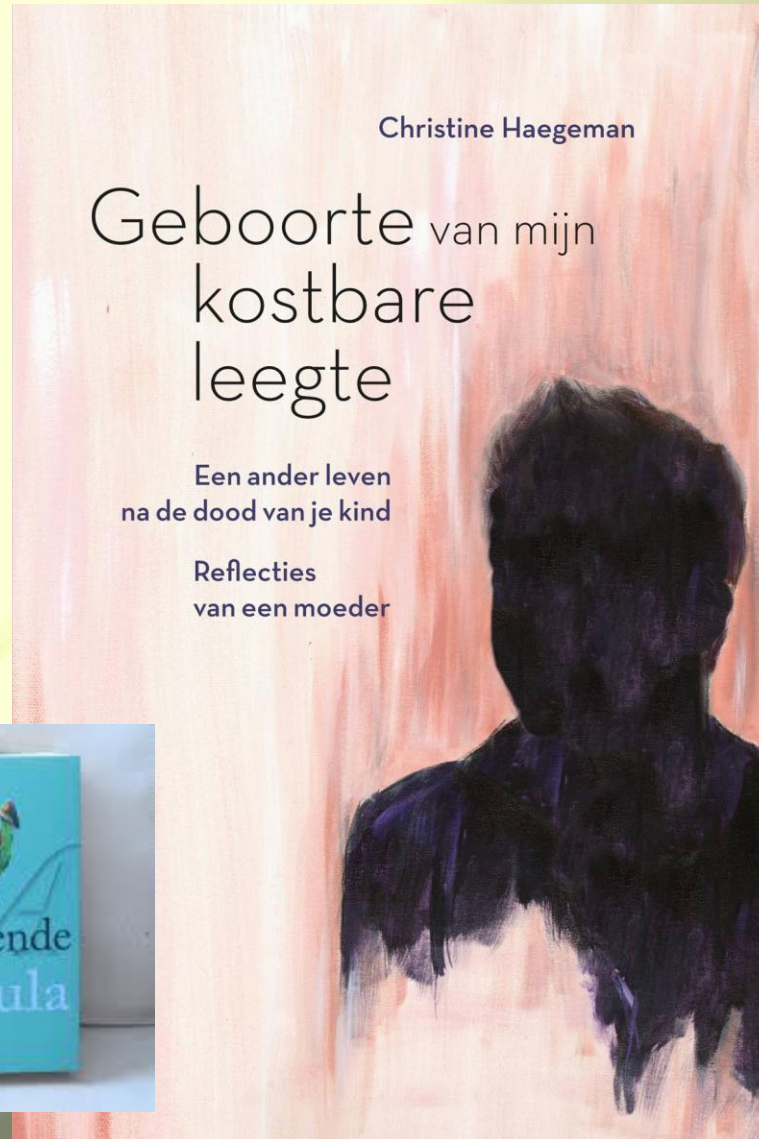
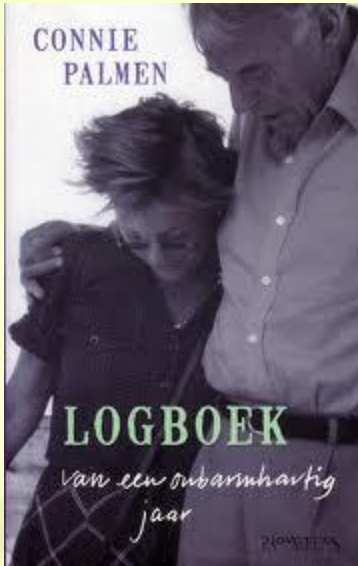
Bewondering

Veerkracht bij rouwenden

Filmfragment

Interviewfragment

Veerkracht bij rouwendenden

Rouw en veerkracht: het belang voor palliatieve zorg

1. Veerkracht in rouwliteratuur
2. Veerkracht bij rouwenden
3. Bevorderen van veerkracht

Bevorderen van veerkracht

Wat is onze rol, taak en positie als hulpverleners?

- **Vertrouwen** in unieke veerkracht van de unieke persoon, het unieke systeem
- **Verbinden** van het natuurlijke netwerk

Bevorderen van veerkracht

De hulpverlener als **TIJDELIJKE** steun

Wat is het natuurlijke netwerk waar men nadien op zal terugvallen ?

- Kunnen we helpen creëren ?
- Kunnen we helpen verstevigen ?

Bevorderen van veerkracht

*“Is er iemand uit uw netwerk van diegenen die u steunen, die mee zou kunnen komen naar het gesprek / die aanwezig kan zijn als ik kom?
(extra steun, extra begrijpen, steun als ik weg ben,...)”*

*“Bij wie, in uw eigen netwerk, kan je ook met deze verhalen,
dit verdriet, deze kwaadheid,... terecht?”*

(ipv. “Het is goed dat je dit nu kan vertellen tegen mij”)

“Wie kan je straks eens opbellen als ik weg ben?”

(ipv. “Ik kom zo snel mogelijk terug”)

“Hoe zou het zijn om dit vanavond eens tegen uw man te vertellen?”

...

Wie geeft de zakdoek?

Bevorderen van veerkracht

Vaak weerstand

“Oh nee, wil anderen niet mee belasten...”

“Nee, kan enkel tegen u zeggen, anderen luisteren niet naar mij...”

“Jij begrijpt mij beter...”

Automatische reflex van empathische hulpverlener om nood aan te voelen en in te vullen

Bijna tegennatuurlijke reactie om op afstand te blijven en te verbinden

Bevorderen van veerkracht

Hypothese

Zijn het niet net diegenen die weinig verbinding hebben in hun eigen netwerk,
die des te meer vragen naar uw aandacht als hulpverlener,
en waarbij we dan net de taak hebben om te helpen verbinden ???

Een sage...

An.Hooghe@uzleuven.be

An.hooghe@verbindinginverlies.be